

О.В. Шебаніна, д-р екон. наук, професор

В.А. Возненко, магістр

Миколаївський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва Миколаївської області пов'язане з певними труднощами, які для свого відновлення потребують значної кількості ресурсів і зусиль, що мають докладатися на всіх рівнях [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню основних теоретичних категорій сталості розвитку аграрної сфери присвячені праці зарубіжних економістів: Р. Брейлі, К. Брігхема, Дж. К. Ван Хорна, Е. Стоянової, Е. Хелферта тощо. Дослідженнями сталого розвитку господарства займалися такі відомі вітчизняні вчені, як П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, М.Х. Корецький, П.М. Макаренко, Л.Ю. Мельник, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук та ін. Однак при всій важливості проведених досліджень ряд положень щодо формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах сталого розвитку залишаються невизначеними, що потребує їх подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного розвитку аграрних підприємств Жовтневого району та обґрунтування комплексу напрямів формування сталості розвитку регіону в цілому та аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливі дослідження щодо розвитку аграрного підприємництва проведені Л. Романовою та М. Маліком, які зазначають, що аграрне підприємництво – це система відносин між суб'єктами господарювання стосовно особливого типу діяльності із задоволення потреб суспільства в продуктах харчування здійсненням новаторської функції, стратегічно зорієнтованої на успіх [2].

Проаналізуємо соціально-економічний стан розвитку Жовтневого району (табл. 1).

1. Показники соціально-економічного розвитку Жовтневого району*

Показник	Роки			2012 р. у % до	
	2010	2011	2012	2010 р.	2011 р.
Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у відпускних цінах підприємств (без ПДВ та акцизу), тис. грн	2462590,3	2495661,3	2628710,0	106,7	105,3
Виробництво продукції тваринництва по сільськогосподарських підприємствах: реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі), т	551,1	597,8	531,2	96,4	88,9
молоко, т	2197,3	2040,3	1921,3	87,4	94,2
яйця, тис. шт.	-	-	-	-	-
Наявність поголів'я худоби та птиці, голів велика рогата худоба	2256	2108	1561	x	x
у т.ч. корови	836	847	785	x	x
свині	6954	5571	3852	x	x
вівці та кози	693	641	624	x	x
птиця всіх видів	-	-	-	x	x
Обсяг реалізованих послуг (включаючи ПДВ), тис. грн	92853,2	89849,3	91945,1	99,0	102,3
Заборгованість із виплати заробітної плати, тис. грн	42,4	57,3	197,7	x	x
Кількість зареєстрованих безробітних, осіб	482	338	448	x	x
Рівень зареєстрованого безробіття, %	1,5	1,1	1,4	x	x
Чисельність наявного населення, тис. осіб	51,5	51,3	51,3	x	x
міське	7,7	7,7	7,8	x	x
сільське	43,8	43,6	43,5	x	x

Джерело: власні розрахунки за даними статистичної звітності Управління агропромислового розвитку Жовтневого району Миколаївської області

Проаналізувавши дані табл. 1 зазначимо, що обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у відпускних цінах підприємств протягом 2010-2012 рр. збільшувалися. Щодо реалізації худоби та птиці на забій, то порівнюючи цей показник протягом досліджуваного періоду спостерігається спад реалізації на 3,6 % та на 11,1 % аналогічно. Виробництво молока району протягом періоду 2010-2012 рр. мало тенденцію до зменшення. Різке зменшення виробництва продукції тваринництва прямо впливає на скорочення обсягів її реалізації.

Зазначимо також те, що обсяг реалізованих послуг району має значну амплітуду коливань. Так, порівнюючи 2012 р. з 2010 р., спостерігається зменшення цього показника на 1 %, а в порівнянні 2012 р. з 2011 р. – збільшення на 2,3 %.

Найбільш суттєвих змін зазнав показник заборгованості із виплати заробітної плати, який в 2012 р. становив 197,7 тис. грн, що на 155,3 тис. грн більше ніж у 2010 р. та на 140,4 тис. грн ніж у 2011 р. Також значне коливання має показник кількості зареєстрованих безробітних осіб.

Саме від кількості, якості та стану землі залежать показники ефективності господарської діяльності підприємств даного району.

Для аналізу стану земельних ресурсів розглянемо зміни, які відбулися протягом 2010-2012 рр. (табл. 2).

2. Динаміка і структура землекористування в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району*

Види угідь	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2012 у % до	
	га	%	га	%	га	%	2010р.	2011р.
Площа сільськогосподарських угідь, всього	41874	100,0	34390	100,0	28190	100,0	67,3	82,0
з них: - рілля	40307	96,3	33729	98,1	27436	97,3	68,1	81,3
Взято в оренду сільськогосподарських угідь	34635	82,7	30980	90,1	23927	84,9	69,1	77,2
в т.ч. рілля	34331	82,0	30590	89,0	23693	84,0	69,0	77,5

Джерело: власні розрахунки за даними статистичної звітності Управління агропромислового розвитку Жовтневого району Миколаївської області

Протягом 2010-2012 рр. умови функціонування аграрних підприємств були складними. На фоні негативних тенденцій, наявних у цьому секторі економіки, спостерігається значне зменшення посівних площ сільськогосподарських угідь в аграрних підприємствах Жовтневого району. Одним із найсуттєвіших результатів сучасної земельної реформи в Україні є широкий розвиток оренди землі. Так, у 2012 р. 84,9 % сільськогосподарських угідь взято господарствами в оренду, ріллі – 84 %.

Формування нової філософії та методології сталого землекористування в Україні відкриває можливості застосування її результатів не тільки для ефективного регулювання земельних відносин, а й організації охорони та раціонального використання земельних угідь, визначення і обґрунтування системи економічних та організаційно-господарських заходів щодо відновлення їх продуктивності [3].

За даними статистичної звітності Управління агропромислового розвитку Жовтневого району, на початок 2012 р. в районі налічувалося 276 сільськогосподарських підприємств усіх форм власності, з них 23 господарських товариств, 8 приватних підприємств, 2 виробничих кооперативи, 240 фермерських господарств, 1 державне підприємство тощо.

В сучасних умовах найважливішим елементом виробничого процесу і головним стратегічним ресурсом підприємства є людина. Ефективність економіки будь-якого суспільства насамперед визначається якістю наявних трудових ресурсів та способом їх використання у виробництві [4].

Проаналізуємо забезпеченість Жовтневого району трудовими ресурсами, показники ефективності використання трудових ресурсів, навантаження земельних угідь на одного працівника (табл. 3).

Отже, дані табл. 3 демонструють нам те, що чисельність трудових ресурсів протягом 2010-2012 рр. зменшувалася як у рослинництві, так і у тваринництві. Необхідно відзначити переважне збільшення навантаження на одного працівника по всіх показниках. Так, порівнюючи 2012 р. з 2010 р. зазначимо, що на одного працівника припадало сільськогосподарських угідь менше на 18,1 %, ріллі – на 17,2 %, худоби та птиці – на 37 %. Якщо ж 2012 р. порівняти з 2011 р., то відмітимо тенденцію до збільшення. Також можна констатувати зменшення ефективності використання виробничих ресурсів у районі, про що свідчить зменшення прибутку за досліджуваний нами період. Рівень рентабельності протягом досліджуваного періоду має позитивне значення, але його значення в 2012 р. досить мале, що буде зашкоджувати розширеному відтворенню.

3. Забезпеченість та ефективність використання трудових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Жовтневого району*

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р. у % до	
				2010 р.	2011 р.
Кількість працівників, зайнятих у сільському господарстві, з них:					
- у рослинництві	1118	1416	917	82,0	64,8
- у тваринництві	854	1213	829	97,1	68,3
	264	203	88	33,3	43,3
Припадає на 1 працівника:					
- с.-г. угідь, га	37,5	24,3	30,7	81,9	126,3
- ріллі, га	36,1	23,8	29,9	82,8	125,6
- поголів'я худоби та птиці, ум. гол.	2,7	1,5	1,7	63,0	113,3
Отримано в розрахунку на одного середньорічного працівника с. г.:					
- прибутку, тис. грн	23,5	40,5	22,7	96,6	56,0
Рівень рентабельності, %	25,3	31,1	11,0	43,5	35,4

Джерело: власні розрахунки за даними статистичної звітності Управління агропромислового розвитку Жовтневого району Миколаївської області

Так, А.В. Чорних під сталим розвитком пропонує розуміти обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та такий, що характеризується збільшенням його потенціалу, попиту на продукцію, масштабу діяльності, можливістю забезпечити безперервний процес виробництва та зберігати платоспроможність протягом тривалого періоду часу, процесу змін, які трапляються у функціонуванні підприємства. А.В. Чорних не тільки надає поняття сталого розвитку, але й показує його взаємозв'язок із характеристиками підприємства, такими як адаптивність, гнучкість, організованість, сталість, надійність, економічна безпека, стабільність тощо [5].

На всесвітній конференції в Ріо-Де-Жанейро в 1992 р. сталий розвиток (sustainable development) визнано як створення соціально-орієнтованої економіки, яка базується на обачному використанні ресурсної бази та охороні навколишнього середовища, що не ставить під загрозу існування майбутніх поколінь і відповідного задоволення їх потреб [6].

Аграрний ресурсний потенціал з метою теоретичного визначення та здійснення практичного відтворення, цілеспрямованого формування та ефективного використання необхідно розглядати як цілісну динамічну систему ресурсів.

Під ресурсним потенціалом аграрної сфери регіону розуміють сукупність функціональних ресурсів, а саме земельних, матеріальних і трудових, наявність яких дає можливість суб'єктам господарювання виробляти сільськогосподарську продукцію певного асортименту та якості.

Висновки. Сформований ресурсний потенціал регіону у своєму кількісному й якісному вираженні, в контексті підвищення інтенсифікації повинен мати здатність забезпечити відповідний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Визначальну роль в цьому процесі має основний засіб виробництва – земля і трудовий ресурс.

Бібліографічний список: 1. Матейко С.В. Формування економічної стійкості аграрних підприємств [Електронний ресурс] / С.В. Матейко. – Режим доступу: <http://disser.com.ua/contents/39168.html> 2. Підприємництво в аграрній сфері економіки / [М. Малік, Ю. Луценко, Л. Романова та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, М.Й. Маліка. – К.: ІАЕ, 1997. – 420 с. 3. Пашков І.А. Земля як чинник соціального розвитку [Електронний ресурс] / І.А. Пашков. – Режим доступу: <http://scholar.googleusercontent.com> 4. Перебийніс В.І. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах: монографія / В.І. Перебийніс, Т.П. Житник. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2008. – 4 с. 5. Черных А.В. Механизм устойчивого развития предприятия в период активной инвестиционной деятельности: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 / А.В. Черных. – Белгород, 2006. – 20 с. 6. United Nations Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro, 3-4 June 1992 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-referat.com>

Шебанина Е.В., Возненко В.А. Формирование ресурсного потенциала аграрных предприятий в условиях устойчивого развития региона. Проведён анализ современного развития аграрных предприятий Жовтневого района и обоснован комплекс направлений формирования устойчивости развития региона в целом и аграрных предприятий.

Shebanina E., Voznenko V. Formation of the resource potential of agricultural enterprises in the context of sustainable development region. The analysis of a modern development of agrarian enterprises Zhovtnevyi district, and justified the directions of formation of the sustainable development of the region in General and agricultural enterprises.

